

Czartoszewski, Jacek W.

"Teoria ciała ludzkiego w pismach św. Tomasza z Akwinu", Paweł Milcarek, Warszawa 1994 : [recenzja]

Studia Teologiczne 13, 419-420

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Studia Teologiczne
Biał., Droh., Łom.
13(1995)

Paweł Milcarek, *Teoria ciała ludzkiego w pismach św. Tomasza z Akwinu*, Warszawa 1994, ss. 215.

Książka Pawła Milcarka jest poprawioną wersją rozprawy doktorskiej napisanej i obronionej na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w Katedrze Historii Filozofii. Promotorem był prof. dr hab. Mieczysław Gogacz.

Utarło się przekonanie, że św. Tomasz z Akwinu nic o ludzkim ciele nie powiedział. Żaden bowiem z tekstów tego autora nie został wprost napisany na temat ciała ludzkiego. Tymczasem P. Milcarek z całego dorobku św. Tomasza wydobywa teksty, które mówią o materii, ilości, jakości, częściach ciała ludzkiego, organach i członkach cielesnych. Twierdzi, iż Akwinata określa co jest ciałem ludzkim, a co jest jego przyczyną wewnętrzną („esse” i dusza intelektualna) i jego przyczyną zewnętrzną. Dotychczasowe milczenie na ten temat jest tylko skutkiem zaniedbania tomistów, którzy nie doceniali tomaszowej teorii ciała ludzkiego.

W rozdziale pierwszym zawarte są poglądy współczesnych polskich tomistów publikujących po roku 1945. Autor celowo nie przytacza wypowiedzi tomistów zachodnich, zwłaszcza tych nielicznych, których myśli przeniknęły do polskiej kultury filozoficznej, gdyż najwybitniejsi z nich J. Maritain i E. Gilson w ogóle tą problematyką nie zajmowali się.

W pierwszej grupie ujęć tradycyjnych znajdują się przekonania profesorów: S. Świerczawskiego, L. Kaczmarka, J. Pastuszki i J. Kalinowskiego. Charakteryzują się one utożsamianiem ciała z materią pierwszą lub materią drugą, mieszaniami myśli św. Tomasza z myślą Arystotelesa oraz z ujęciami komentatorów tomistycznych (głównie Kajetana i Jana od św. Tomasza), rozwijanie psychologii metafizycznej przy usuwaniu na bok zagadnień ludzkiego ciała.

W drugiej grupie autor poświęca uwagę ujęciom właściwym tomizmowi lowiańskiemu oraz wyrosłemu z niego tomizmowi transcendentalnemu, reprezentowanym przez profesorów: K. Klósaka, K. Wojtyłę, T.St. Wojciechowskiego, A.B. Stępnia, St. Kowalczyka i G. Dogiela. Poglądy te wiążą psychologię metafizyczną z wyjaśnieniami przyrodniczymi i fenomenologicznymi, wprowadzają do analiz poglądy autorów obcych tomizmowi np.: Teilharda de Chardin, Karla Rahnera, Mexa Schelera, Antonina G. Sertillanges'a i innych. Czasem utożsamiają ciało ludzkie z przyrodą.

Trzecią grupę stanowią profesorowie: M.A. Krąpiec i M. Gogacz. Uprawiają oni tomizm egzystencjalny i wyrosły z niego tomizm konsekwentny. Poszerzają antropologię przez rozstrzyganie zagadnień cielesnej struktury człowieka z pomocą egzystencjalnej metafizyki św. Tomasza. Odróżniają poglądy św. Tomasza od tez głoszonych przez

komentatorów i innych autorów. Podkreślają różnice między ciałem ludzkim, a materią i przyrodą.

W rozdziale drugim znajdujemy opis wątków ciała ludzkiego wyjętych z trzech dzieł św. Tomasza (*De ente et essentia*, *De principiis naturae* i *Scriptum super libros Sententiarum*), które powstały w latach 1252-1256. W czasie, gdy ówczesny kandydat na mistrza Tomasz nabierał naukowej dojrzałości i samodzielności.

Rozdział trzeci zawiera analizę tychże wątków kontynuowanych przez mistrza Tomasza w dziełach napisanych w latach 1256-1273 (1. *Summa contra Gentiles*, 2. *Quaestiones disputatae De potentia*, 3. *Summa Theologiae* — pars prima, 4. *Sententia libri de Anima*, 5. *Quaestio disputata De anima*, 6. *Quaestiones quodlibetales* qq. 1-6.12,7. *In Metaphysicam Aristotelis*, 8. *De mixtione elementorum*, 9. *Super librum de Causis*, 10. *De substantiis separatis*, 11. *In librum primum Aristotelis de Generatione*, 12. *Summa Theologiae* — pars tercia;) Teksty są ułożone w porządku chronologicznym. Pominięto jedynie powtórzenia oraz pisma z etyki, polityki, kosmologii, metodologii, itp...

Czwarty rozdział porządkuje zebrane i zreferowane w poprzednich rozdziałach wypowiedzi św. Tomasza oraz myśli współczesnych.

W ujęciu strukturalnym autor posługuje się odróżnieniem kilku perspektyw badań filozoficznych istoty bytu: *quidditas*, podłoża przypadłości, natury i subsystemacji. Ostatecznie strukturę ciała ludzkiego współstanowi należąca do istoty człowieka jego materia właściwa, przenikające ją z powodu istnienia własności transcendentalne oraz zapodmiotowane w istocie przez materię przypadłości stanowiące części i organy.

W ujęciu genetycznym autor wyróżnia dwa zespoły zagadnień:

Pierwszy polega na ukazaniu zależności między materią jako występującym w istocie podstawowym „tworzywem” ciała, a przyczynami zewnętrznymi, wyłącznie jednak tymi, które są zarazem wewnętrznymi pryncypiami człowieka. Przedstawienia te są spowodowane identyfikacją ciała z perspektywą subsystemacji poszerzonej o perspektywę osoby.

Drugi zespół polega na ukazaniu zależności między przypadłościową strukturą ciała ludzkiego, a przyczynami zewnętrznymi, wyłącznie jednak tymi, które znajdują się na zewnątrz człowieka. Wyjaśnienia te są spowodowane identyfikacją ciała z perspektywą subsystemacji pogłębionej o perspektywę natury.

Akt istnienia i dusza intelektualna powodują wspólnie w materii strukturę ciała ludzkiego, a elementy występujące w kompozycjach sprawianych przez władze wegetatywne są reakcją uzyskiwania, zachowania i przemiany określonych dla człowieka dyspozycji jakościowych i ilościowych.

Książka napisana jest językiem pięknym, właściwym dla metafizyka studiującego oryginalne teksty św. Tomasza. Lektura jej powinna być ciekawą przygodą wskazującą na wartość i piękno dzieł Akwinaty. Przez to może być interesującą lekturą uzupełniającą dla studentów filozofii i nie powinna być nieznaną alumnom studiującym w Wyższych Seminariach Duchownych.

Jacek W. Czartoszewski

Edmund Morawiec, *Odkrycie metafizyki egzystencjalnej, Studium historyczno-analityczne*, WATK, Warszawa 1994, ss. 253.

Wydawnictwa Akademii Teologii Katolickiej wydały obszerne studium analityczno-historyczne Edmunda Morawca pod tytułem: *Odkrycie metafizyki egzystencjalnej*.